

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

902.5

Szerző:

Palotás Márta

Cím:

AHOL TÖRTÉNELMÜNK MEGSÁRGULT EMLÉKEIT ŐRZIK.

Forrás:

Magy. Szemle

1956. VII. 73.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Hely:

Idő:

"1956"

Személy:

Helyszám:

Országos Levéltár.

Jóllehet kevesen járatosak itt a szakavatottakon kívül, akit mégis idehoz az útja, a Bécsi-kapu tér barokk házacskái közül kiemelkedő hatalmas épületbe, nem szabadulhat a hely varázsa alól. Amint belép, egyszerre szárnyra kapja az idő és vetíti messze, messze, vissza évtizedekkel, évszázadokkal. Elég tudni, hogy itt az ajtókon túl királyok bulláit, krónikások feljegyzéseit, száz és százéves népszámlálások adatait, jobbágyok keserves leveleit, felkelések történetét — háborúink és békéink, régmúltunk és jelenünk történetének frott lapjait őrzik, vigyázzák — s úgy érezzük, hazánk történelme vesz körül bensőségeiben, gondolatot s érzést tőlem még jobban felkeltebben, mint máshol.

»Látom az időnek gyönyörű ideit!« — szól a hajdani virágének, s nem véletlen, hogy hangulatfestőnek éppen abból a korból bukkan elő emlékezetünkben az idézet: a levéltár születésének története a XVIII. század elejére nyúlik vissza. 1723-ban hozták a törvényt, hogy meg kell alapítani az ország levéltárát. Archivum regni, ez volt az első neve. Szervezője Batthyány Lajos palatinus.

S a nádor évtizedek múltán keserűen jelenti Mária Teréziának: harminchat irat, eny-

nyi az egész, amit együtt talált.

Nem csoda. Mindenekelőtt béke kell egy országnak ahhoz, jókedv és bőség, hogy az ilyen országos igény, mint egy levéltár fenntartása, természetesen elrendeződjék. Hazánk pedig ennek előtte szinte lélegzetvételnélküli idő nélkül már több mint 200 esztendeje törökkel, osztrákkal verekedett.

S ha még csak a harc állt volna gátat. Kis adalékot írunk ide a visszamaradottság keserű okairól: amikor Batthyány nádor végre nagy buzgalommal hozzálátott a levéltár szervezéséhez, a császári udvar nyomban szemet vetett a magyar történelem írott kincseire. Hamarosan itt ügködött egy emberük, akinek, kertelés nélkül szólva, az értékesebb darabok ellopása volt a feladata. S a nádor buzgalmát is oly rossz szemmel nézték, hogy utána a nádori székben nem is találunk magyar embert. Arra pedig, hogy itthon miképp bántak akkoriban az iratokkal, jellemző például a kép: az egykori alispánnak, a megye főemberének hintója mögött székér is érkezett egy-egy gyűlésre. Hajdú kísérte a szekeret, mert azon nem más, mint a megye irattára kocscikázott alkalmanként a disputáló megyei emberek elé.

1753-ban írt hát a nádor szerte az ország minden tájára, magánosoknak, s közembereknek, küldjék el országos vonatkozású irataikat az archivum regnibe. Lassan gyűlt az anyag. Ki vonakodva, ki lelkesedéssel, de küldték. 1755 lett, mire számottevő mennyiség gyűlt össze, s 1756, amikor kinevezték első vezetőjét: nevezett Csintó Imrét.

Itt érkezünk el levéltári látogatásunk valódi okához, az ünnepi évfordulóhoz.

Kétszáz esztendeje kezdte meg munkáját az ország levéltára.

Nem tudom én, mely édes erő vonz hazánkhoz: Elméinkben marad a képe akármi helyen

— olvassuk a levéltár-alapító idők irodalmának lapjain. Ezen a helyen százsorosan dolgozik ez az édes erő. Hazánk, népünk küzdelmes, anynyi hőst kiemelő szabadságáért szüntelen felkelni tudó történelmünk írásos bizonyítékainak szomszédságában.

Mit mutassunk meg belőlük? Ha nehéz a választás, nem csoda. Harmincezer méter állvány, teli irattal! A legregebbit a középkori anyagból, mely maga 104 000 darabot jelent? Itt fekszik előttünk: 1109 a dátuma. Kálmán király oklevele a veszprémi apátság alapítására. Egy 847 éves pergament...

Felos kezbevenni, úgy érezzük, nemzetünk kincsét úgy óvni, hogy a magunk érintésétől is. S a közös kincsen túl elfog az öröm csupán a hosszú-

életű betűk látán is. Az emberi szellem e diadala felett. Az írásnak külön hódolni kell itt. A segítő társnak, melyet az ember teremtett magának, hogy emlékezete kevésbé legyen magára hagyott. Vagy az említett első magánlevélről szóljunk? Segítséget kérnek már abban is... 1510 körül magyarul! »En zerethew Ersik Vram...« — így kezdődik.

A pecséteket külön jó lenne megmutatni. Az ötvös-művészet aranyból készített remekait. S tenyényi, vasból készültet, melyek nemcsak eszmei és anyagi értékét növelik egy-egy oklevélnek, hanem külső szépségét is. S ha már a szépségnél tartunk, hadd álljon itt az önkénytelen kérdés: miért nem tiszteljük meg mi is fontos, s már holnap történelemmé váló okiratainkat szép külsővel is? Kicsiny és nem a lényegét érintő kívánság ez. Mégis, nem érdemelné meg egy törvénykönyv, hogy tartalmához külsejében is méltó legyen? Nem papirusz-tekercesen, lúdtollal rajzolt betűket, aranypecsétet képzelünk, csak anyai különbségtevést, amennyi a különbség egy hivatali akta, s egy

itt, a jövő számára elhelyezett, eszmeileg felmérhetetlen értékű dokumentum között.

Mit csinálnak ott azok az írók? — kérdezték valahol. Élnek. Igen. Dolgoznak velük és általuk. Azt az 1945 előtti szolgálatot, mely X

vagy Y úrnak, így vagy úgy, igazolta a nemesség avagy előnév, vagy címer használatának jogát, befejezték. A levéltárosok nagy örömeire és megkönnyebbülésére. Most a más is szolgálják. Nemcsak az írástörténet, oklevéltan, irattan, pecséttan, címertan, kortan tudósait, hanem közvetlenül a történettudomány útján kulturális forradalmunkat, sőt népgazdaságunkat is. Nyelvészek, irodalom-, művészet- és zenetörténészek bőven tanúskodhatnak arról, mi mindenre adott nekik választ az Országos Levéltár.

S mit csinálnak a levéltárosok? Félő gonddal vigyázzák ezt a kincstárat. S hivatásuk iránti nagy szeretettel dolgoznak azon, hogy segítsék a magyar történelem alapos, igazi ismeretét. Mert, mint vallják, egy nép érettségének nem csekély mértékben fokmérője az, mennyire ismeri, s érti történetét. S ha valóban eljutott e megértésig, akkor megnő szemében a nem egyszer értelmetlen ócskaságnak ítélt írásos

forrásanyag becsülete. Altaluk a történelem útján látja magát, respektálni tudja azokat a lépcsőfokokat, amelyek feljutott oda, ahol ma áll, s ahonnan azon munkálkodik, hogy feljebb lépjen.

Nem könnyű, s valóban nagyszerű feladat. Az igazságot keresni a haza múltjában, tiszta tükröt tartani általa a jelennek, s így mutatni utat a jövő felé.

Palotás Márta